

## **Nagy Éva<sup>8</sup>: A bukaresti Hungarológia Tanszék és a magyar nyelvoktatás**

### **A kezdetek**

A Bukaresti Tudományegyetem Idegen Nyelvek és Irodalmak Fakultásán működő Hungarológia Tanszék 1968-tól létezik megszakítás nélkül. De lássuk, mi történt addig?...

1956 őszén a Keleti Nyelvek Tanszékének keretében Marosi Sándor központi bizottsági aktivista egy elsőéves csoportnak elkezdte a magyar nyelv tanítását, a következő évben Márton Gyula, Szigeti József, Szabó Zoltán a Bolyai Egyetemről repülővel ingáztak Bukarestbe, hogy biztosítsák a szaktárgyak megfelelő tudományos szintű oktatását.

Ez a rendszer azonban akadozott. A tanügyminisztérium 1959 nyarán felkérte a kolozsvári Bolyai Egyetem magyar tanszékének vezetőjét, Márton Gyula professzort, hogy vállalja el az akkor C. I. Parhonnak nevezett egyetem Keleti Nyelvek Tanszékének vezetését, és annak keretében szervezze meg a magyar nyelv- és irodalomoktatást.

Márton Gyula viszont feltételeket szabott: legyen önálló magyar nyelvtudományi tanszék, létesítsenek kilenc oktatói helyet, a tanároknak biztosítsák a lakást és teremtsék meg a könyvtár és a technikai felszerelés anyagi hátterét. A szakminisztérium ezt nem fogadta el, de készségesen meghallgatta azt a kérést, hogy amennyiben az önálló magyar vagy finnugor tanszék létrehozásának feltételeit nem tudják biztosítani, akkor a Keleti Nyelvek Tanszéke keretében beindult magyar szakot szüntessék meg, hozzanak létre Kolozsváron magyar–román szakot, és irányítsák át oda a hallgatókat. 1960-ban a szakot visszaminősítették lektorátussá, így szinte tíz éven át csak egyetlen oktató (Marosi Sándor, aki később az Amerikai Egyesült Államokba emigrált) tanította a magyar nyelvet - fakultatív tárgyként -, heti két órában.

A bukaresti magyar szakos diákok aztán, az akkor már Babeş–Bolyain folytathatták tanulmányaikat román–magyar szakon.

### **A lágyabb diktatúra**

A prágai tavasz (1968) utáni lágyabb diktatúra idején Fazekas János támogatásával minisztériumi határozat született a bukaresti Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék létrehozásáról. Akkor indult a Hét folyóirat és a Kriterion könyvkiadó is.

Tanszékvezetőnek Szabó Zoltán professzort nevezték ki. A Románia és Magyarország közötti kétoldalú kulturális egyezménybe bevették a magyarországi vendégtanári státuszt, így 1969 őszén négy oktatóval és harminckét diákkal beindult a bukaresti magyar szak. (Szabó Zoltán Kolozsvárról ingázott, a sok nyelvet beszélő Bereczki Gábor egyéves mandátummal Budapestről jött, Molnár Szabolcs tanársegédként költözött Bukarestbe, Marosi Sándor egy évig még tanított, aztán elment Amerikába.) Az államközi szerződés keretében tehát, magyarországi vendégtanárok is segítik a máig nem elégséges létszámú oktatói közösséget.

Felemásan indult a magyar szak, bármilyen nyelv mellé felvehető melléskakként, majd csak a román főszakokkal való kapcsolásban. Beiskolázási keretszámot csak a főszakok kaptak, így minden évben a magyar mellészak indulása a politikától és a hivatalok jóindulatától függött. Az a többszöri kérelem, hogy a magyar nyelvet – bár idegen nyelvként – főszakként oktathassák, el lett utasítva.

---

<sup>8</sup> hungarológus államtitkári kabinetigazgató: Tanügyminisztérium, Bukarest-Románia, a Bukaresti Tudományegyetem Hungarológia Tanszékének munkatársa

A tanszék fejlődése még így is biztató volt 1975-ig. 1973-ban jött a tanszékre Murvai Olga tanárnő (akit sajnos, 2012. nov. 2-án kísértünk utolsó útjára a marosvásárhelyi református temetőben), majd Zirkuli Péter tanár. Külső munkatársak voltak Reinhart Erzsébet, Szilágyi Sándor, Bereczki Gábor, majd a Budapestről, Szegedről, Pécsről érkezett vendégtanárok: Kovács Ferenc, Gergely Gergely, Hopp Lajos, Károly Sándor, Kispéter András, Krajkó András, Lengyel Zsolt, Berki Anna, Fülel Szántó Endre, Krebsz János.

A puszta felsorolásból is kitűnik, hogy remek tanárok oktattak, illetve oktattak volna, ha folyamatosan hallgatók is lettek volna, mert kezdetben évenként, majd csak két évenként, végül négy évenként lehetett indítani egy-egy első évet.

1978–1984 között volt egy időszak, amikor a román nyelv és irodalom szakos látogatás nélküli képzés mellékszakkjaként megengedték a magyart a megszüntetett marosvásárhelyi Tanárképző Főiskola román–magyar szakot végzett hallgatóinak továbbképzésére. Több mint százan szereztek román–magyar szakos egyetemi oklevelet a Bukaresti Egyetemen.

Magyar irodalmi és művelődéstörténeti szakvizsgadolgozataikat románul kellett írniuk és védeniük a diákoknak. A visszás helyzetnek a többletterhelés diszkriminatív jellege mellett volt egy pozitív hozadéka: a román kollégák így jutottak művelődésünkkel kapcsolatos információkhoz, és volt, aki felhasználta ezeket kurzusaiban.

### **A beolvasztás után**

A 70-es évek elején a Keleti Nyelvek Tanszéke vette át a magyar szakot, később, a hetvenes évek végén a Keleti Nyelvek, a Klasszika Filológia és a Romanisztika tanszéki tömb része lett.

Szabó Zoltán professzornak tanszékvezetői státuszát eltörölték, útiköltségét nem fizették, két évig még saját költségén járt megtartani óráit.

Az eredeti felépítésből: egy professzori, egy vendégprofesszori, két adjunktusi és két tanársegédi állásból csak a két adjunktusi hely és a vendégtanár státusza maradt. A nyelvészeti tárgyakat Murvai Olga, az irodalom- és művelődéstörténetet és a finn nyelvet Molnár Szabolcs tanította. 1989 decemberében csupán egy, II. éves évfolyam volt.

'89 december végén – a rendszerváltás után – önálló karrá szerveződhetett a Klasszika- és Modern Filológia Fakultás, ami később a mai Idegen Nyelvek és Irodalmak Fakultása nevet kapta. Ennek új vezető testülete jóváhagyta, hogy a magyar tanszék maradványából Hungarológiai Tanszéket hozzanak létre. Sikerült a magyart főszakként elismertetni a tanügyminisztériummal, s 1990-től Hungarológia profillal önálló tanszék lett, ezúttal úgy, hogy a magyar főszakká lépett elő, ehhez lehetett második nyelvként fölvenni a román, valamint az angol, német, orosz, francia nyelvet. 1990 őszén már meg lehetett hirdetni az első felvételi vizsgát 20 helyre. Ettől kezdve a diákok maguk választották a magyar főszakot, akár mint idegen, akár mint anyanyelvet. A magyar nyelv és irodalom azóta van jelen főszakként a karon, amelyen mintegy 40 nyelv és kultúra ismerhető meg.

Öröm volt, hogy a 1995-re kiteljesedett négy évfolyamon és a magiszteri ötödik éven több mint 80 diák tanult. 19 oktatói státuszából 11 pályázattal betöltött főállás volt. Tanszékvezetőként irodalomtörténetet tanított Molnár Szabolcs, Murvai Olga a nyelvészeti tantárgyakat, Zsigmond Győző néprajztudományt, Tapodi Zsuzsa irodalomtörténetet, Reinhart Erzsébet művelődéstörténetet, Bíró Béla irodalomelméletet és több fiatal tanár (Gáspor Réka, Szonda Szabolcs, Szabó Emőke, Bányai Éva, Király Hajnal, Szopos András) látta el a szemináriumokat. Murvai László mellékállásban módszertant tanított, Demény Lajos akadémikus külső munkatársként hermeneutikát, Krebsz János pécsi vendégtanárként, a mai magyar irodalmat tanította.

2011 őszétől, Románia új tanügyi törvényének előírásai alapján, a bukaresti Hungarológia Tanszék a Bukaresti Tudományegyetem Idegen Nyelvek és Irodalmak Fakultásán a Klasszika-Filológia, Héber és Roma Kar keretén belül működött 2013 őszéig, amikor ismét önálló tanszék lett.

### **Hungarológia román anyanyelvű diákoknak**

A bukaresti hungarológiai oktatás jellegzetessége volt, és ma is az, hogy kettős képzést biztosít: egyrészt a román ajkú hallgatók a magyart mint idegen nyelvet tanulják, biztosítva a román képzését is a magyarságtudományban jártas szakemberek, kutatók számára, hogy sajátos művelődési értékeinket továbbíthassák a román tudományosság és a nagyközönség felé, irodalmunk fordítói, kultúránk román népszerűsítői lehessenek (mint például az itt végzett közismert Smaranda Enache), másrészt a magyar diákok, a magyar érettségivel rendelkező fiatalok szakorientált képzésben részesülnek, felkészülhetnek a magyar nyelv- és irodalomtanári pályára például, de nemcsak. A magyar kultúrában jártas román szakemberek képzésével fontos szerepet kíván betölteni a HUNGAROLÓGIA tanszék a két nép közeledésében, a kölcsönös megismerésben, az előítéletek eloszlatásában.

A román diákokat a jószándékú érdeklődés vezeti. A magyar diákok Bukarest irányába való tájékozódását meghatározza a térbeli távolság, a vasúti összeköttetés. A motivációnak persze van időben változó szegmense is, ilyen például a szakok változatosabb kínálata. Szakpárosításban felvehető pl. a hindi, török, kínai, arab, perzsa, klasszika filológia stb.

A 70-es, 80-as években a szakra jelentkező magyar diákok motivációja az volt, hogy Erdélyben kapjanak állást az akkori kötelező kihelyezési rendszerben. Kevésbé állt fenn annak a veszélye, hogy a bukaresti egyetemről Észak-Moldva valamelyik falucskájába nevezik ki őket, mint ahogy a Kolozsvárt végzett magyar szakosokat.

Bukarest választásával a magyar diákok a diktatúra homogenizálási politikájának kivédését, a román diákok ennek a politikának a kihasználását látták megvalósíthatónak.

A HUNGAROLÓGIÁRA jelentkező diákok többsége a Székelyföldről és a bukaresti magyar líceumból jött, magyar anyanyelvűként. A szakra jelentkező román diákok Bukarestből, a Kárpátokon kívülről érkeznek, de van aradi diákunk is. Legtöbbje kezdetben bizonytalan: vajon az egyetemi évek alatt meg tudja-e tanulni nyelvünket, aztán megbizonyosodhat afelől, hogy ha komolyan veszi a nyelvtanulást, eredményét jól kamatoztathatja. A végzett magyar diákok állást kaptak a tanügyben, az írott és audiovizuális médiában, különböző állami intézményekben és magáncégeknél, a román hallgatók pedig elsősorban főhivatalokban.

### **Változó motivációk**

A változó motivációkhoz tartozik, hogy itt diákként könnyebb állást, alkalmi munkát szerezni. Hírközlő szervek, könyvkiadók, bankok, vegyes vállalatok fizetnek apró szolgáltatásokért. A motivációk dinamikus részét a politikai változások által kiváltott közhangulat is befolyásolja. Az 1992-es parlamenti választások körüli nacionalista diszkurzus hatására mesterségesen kialakított xenofóbia elvette a román fiatalok kedvét attól, hogy magyar főszakra iratkozzanak.

Míg 1991-ben a szakra jelentkező román és magyar diákok megoszlása fele-fele volt, a '92-'96-os parlamenti ciklus idején a magyar főszakra az öt felvételi vizsgán kétszeres túljelentkezés mellett bekerült 98 magyar diák, ezalatt egyetlen román diák sem látta kellőképpen indokoltnak, hogy a magyar szakot válassza. A '96-os parlamenti választások eredményeképpen az RMDSZ bekerült a kormányba, elcsitult a magyarellenes diszkurzus, így az 1997-ben felvett 22 első éves diák közül 13 román anyanyelvű volt. És továbbra is szinte fele-fele az arány. Persze van lemorzsolódás is, mint bármely más szakon. Jelenleg nagy az érdeklődés a szak iránt. Ebben a tanévben kb.50 diákunk van. Az első éven 12 román anyanyelvű fiatal tanulja a magyart idegen nyelvként, néhányan különös érdeklődéssel.

### **Sikerélmények**

A magyarságtudományon belül elsősorban a következő területeken való elmélyedést szolgálják Bukarestben külön kurzusok: magyar irodalomtörténet, irodalomelmélet, nyelvészet, folklór, etnológia, művelődéstörténet. 1994-től indult mesterképzés magyar művelődéstörténeti, nyelvészeti-médiakommunikáció programmal, például. 2001-től ritkábban volt magiszteri csoport, a diákok jelentkezésének csökkenése, finanszírozási problémák miatt. Viszont, a Hungarológia Tanszék keretében a 2001-es tanévtől doktori címet is lehet szerezni mind magyar irodalomból, mind magyar

és összehasonlító nyelvészetből, média-kommunikációból. Szerepet vállal a bukaresti Hungarológiai Tanszék abban is, hogy a magyar kultúra megismertetése révén csökkentse az országban meglévő inter-etnikus feszültséget és bizalmat ébresszen a többségekben a kisebbségek iránt. Feladatai közé számítja a Kárpát-medencétől délre eső terület magyar diaszpórája önismeretét segítő kutatást és adatfeldolgozást is.

### **A könyvtár**

Szólni kell még röviden a könyvtárról. Régi és egyben mai gondja a tanszéknek a megfelelő könyvtár létrehozása. Az induláskor néhány magyar nyelvű könyv volt a kari könyvtárban. Akkor megadatott az a lehetőség, hogy az állami könyvvel állományából lehetett válogatni. Oda volt begyűjtve a megszűnt erdélyi kollégiumok könyvtárállománya (Nagyvárad, Szatmár, Zilah stb). Innen 3500 kötet érkezett a kari könyvtárba.

1996-ban Martos Gábor gyűjtést szervezett Magyarországon a bukaresti Hungarológia számára, Kovács János, Szász János a tanszéknek hagyta könyvtárát, így ma egy kb.15000-es válogatott könyvtár áll a rendelkezésünkre. Magyarországról mindenekelőtt az Országos Széchényi Könyvtár, a Hungarológiai Intézet, az Illyés Alapítvány gazdagította a tanszék könyvtárát.

2007-ben meglátogatta a tanszéket az akkori magyar köztársasági elnök, Sólyom László, aki gazdagította a Romániai Hungarológiai Társaság korábbi pályázatain elnyert technikai felszerelést.

A bukaresti Hungarológiai Tanszék jól együttműködik a bukaresti Magyar Kulturális Intézettel, használva könyvtárát, termeit, eszköztárát, valamint a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészeti Karának két magyar tanszékével és Magyarország több felsőoktatási intézményével (a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemmel, a szegedi József Attila Tudományegyetemmel, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemmel, a pécsi Tudományegyetemmel). A lehetőségekhez mérten, magyarországi részképzésen is tanulhatnak a bukaresti magyar és román hallgatók.

*A hungarológiai központok egyik láncszeme a **bukaresti HUNGAROLÓGIA tanszék**, amely – mint az eddigiekből kiderül - több funkciót is betölt: oktató-, kutató- és dokumentációs központ is egyben.*

### **A Hungarológiai Tanszék partnerintézményei:**

#### **- A Bukaresti Magyar Kulturális Intézet**

(gazdag könyvtár, színház-terem, kiállítások, filmvetítés, könyvbemutatók, színházi és szakmai előadások)

#### **- A Petőfi Sándor Művelődési Ház**

(gazdag könyvtár, kulturális/művelődési előadások)

**- A Bukaresti Magyar Diákszövetség (BMDSZ)** és a **Magyar Ifjak Demokrata Szövetsége (MADISZ)** fővárosi szervezete keretében táncház, gólyabál, tudományos diákköri konferenciák működnek.

**- A Romániai Hungarológiai Társaság** tudományos műhely és háttérintézményként működik.

*Az előadás megírásában forrásként szolgáltak egykori dr. Murvai Olga egyetemi professzor jegyzetei, valamint dr. Molnár Szabolcs és dr. Zsigmond Győző egyetemi professzorok nyilvános beszámolóit.*